

به نام خدا

سوالات و نکات درس جغرافیا و تاریخ نهم استاد کاظم زاده

امیر عرشیا اسماعیلی، محمد حسین فتاحی

فهرست:

جغرافیا

تاریخ

۱-درس اول

۱-درس نهم

۲-درس دوم

۲-درس دهم

۳-درس سوم

۳-درس یازدهم

۴-درس چهارم

۴-درس دوازدهم

۵-درس پنجم

۵-درس سیزدهم

۶-درس ششم

۶-درس چهاردهم

۷-درس هفتم

جغرافیا:

درس ۱:

۱- تفاوت سیاره درونی و بیرونی چیست؟

۱. سیاره های درونی جامد و سنگی اند ولی سیاره های بیرونی گازی اند.
۲. سیاره های درونی اقمار کم و زمان کم گردش به دور خورشید دارند ولی بیرونی برعکس

نکته: منظومه خورشید دارای **هشت سیاره** است.

نکته: دانشمندان عمر زمین و منظومه خورشیدی را **حدود ۴/۵ میلیارد سال** تخمین می زنند

۲- محل قرار گیری سیارک ها در منظومه شمسی را بنویسید.
بین مریخ و مشتری

نکته: ستاره خورشید در منظومه خورشیدی تنها یکی از میلیارد ها ستاره (کهکشان راه شیری) است

۳- منظور از موقعیت مکانی چیست و چگونه تعیین می شود؟

موقعیت مکانی یک پدیده، مکان دقیق قرار گرفتن آن روی کره زمین است. اما، چگونه م میتوان فهمید که یک پدیده دقیقاً در کجای کره زمین قرار دارد؟ جغرافی دانان برای تعیین موقعیت مکانی پدیده ها بر روی کره زمین و مطالعه درباره مکانها، خطوط و تقسیمات فرضی را ابداع کرده اند. مانند مدار ها و نصف النهار ها.

۴- استوا چیست؟

دایره ای فرضی که کره زمین را به دو نیم کره شمالی و جنوبی تقسیم می کند

۵- مدار چیست؟

دایره های دیگری که در هر دو نیمکره شمالی و جنوبی به موازات استوا رسم شده اند که به آنها مدار می گویند. هر چه به قطع شمال یا جنوب نزدیک می شویم این دایره ها کوچکتر می شوند .

مدار استوا (مدار مبدأ) صفر درجه است. بقیه مدار ها بین ۰ تا ۹۰ درجه شمالی یا جنوبی درجه بندی شده اند.

۶- نصف النهار ها چیست؟

نصف النهار ها نیم دایره های فرضی هستند که از قطب شمال تا قطع جنوب کشیده شده اند و طول مساوی دارند.

۷- نصف النهار مبدأ چیست؟

برای درجه بندی نصف النهارها، نصف النهاری را که از رصدخانه شهر لندن عبور میکند، به عنوان **نصف النهار (گرینویچ) مبدأ** انتخاب کرده اند. نصف النهار مبدأ و امتداد آن در سوی دیگر کره، زمین را به دو نیمکره مساوی شرقی و غربی تقسیم کرده است. نصف النهار مبدأ، صفر درجه و نصف النهارهای دیگر از ۰ تا ۱۸۰ درجه غربی و ۱۸۰ درجه شرقی درجه بندی شده اند؛ زیرا محیط زمین ۳۶۰ درجه است.

۸- منظور از مختصات جغرافیایی چیست؟

هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف النهار مشخص قرار دارد که به آنها (مختصات جغرافیایی) آن نقطه می گویند.

۹- طول و عرض جغرافیایی را تعریف کنید

طول جغرافیایی هر مکان عبارتست از فاصله آن مکان با نصف النهار مبدأ برحسب درجه.

عرض جغرافیایی هر مکان عبارتست از فاصله آن مکان با مدار استوا بر حسب درجه

۱۰- برای نوشتن طول و عرض جغرافیایی کدام علائم استفاده می شود؟

از علائم اختصاری N (شمالی) - S (جنوبی) - E (شرقی) - W (غربی)

۱۱- ابزار های اولیه تعیین مکان و مسیر را نام ببرید

استفاده از ستارگان و اسطرلاب؛ تهیه نقشه های اولیه و سپس استفاده از قطب نما

۱۲- امروزه از چه ابزاری برای ناوبری استفاده می شود؟

در ده های اخیر منجر استفاده از ماهواره ها برای تعیین موقعیتهای مکانی گردید. ناوبری ماهواره‌ای، روشی جدید است که در آن از چندین ماهواره برای ارائه موقعیت و جهت جغرافیایی و مسیر حرکت استفاده میشود. مبنای کار این قبیل سیستم ها بر پایه امواج رادیویی است که بین ماهواره و گیرنده‌های مختلف، رد و بدل میشود

نکته: شهر مکه در کشور عربستان و در جنوب غربی ایران واقع است. بنابراین در ایران

ما به سمت جنوب غربی نماز میخوانیم

نکته: پشت بام کعبه قبله ندارد

درس ۲:

۱- مهمترین حرکات زمین را نام برده و نتایج هر یک را بنویسید

الف) حرکت وضعی یا چرخشی که نتایج آن : پدید آمدن شب و روز و اختلاف ساعت
ب) حرکت انتقالی یا مداری و نتایج آن : پیدایش سال خورشیدی و پیدایش فصول

۲- حرکت وضعی را تعریف کنید

زمین در هر ۲۴ ساعت یکبار به دور محور خود می چرخد ؛ که به آن حرکت وضعی می گویند

۳- منظور از حرکت ظاهری خورشید چیست؟

ما هر روز در آسمان، خورشید را میبینیم که از مشرق طلوع میکند هنگام ظهر، خورشید تقریباً بالای سر ماست و هنگام عصر رفته رفته به سمت مغرب حرکت و در آن سمت غروب میکند. اما این جابه جایی یا حرکت خورشید در آسمان، حرکت ظاهری است. در واقع، خورشید جابه جا نمیشود بلکه زمین زمین پی در پی در مقابل خورشید می چرخد و نقاط مختلف کره قرار میگیرند.

نکته : زمین از غرب به شرق می چرخد

۴- چه نقاطی دارای ظهر یکسان هستند؟

تمامی نقاطی که بر یک نصف النهار واقع شدند.

۵- ساعت واقعی چیست و چرا به جای آن از ساعت رسمی استفاده می کنند؟

آنچه گفته شد، زمان واقعی در مکانهای مختلف بود که مبنای آن موقعیت خورشید در آسمان است اما در زندگی روزانه نمیتوان از ساعت واقعی استفاده کرد. تصور کنید حتی دو شهر مجاور در یک کشور، که روی یک نصف النهار قرار ندارند، ساعت های مختلفی دارند. بنابراین، در تعیین قرارهای ملاقات، زمان باز و بسته شدن اداره ها و مغازه ها و برنامه حرکت قطارها و هواپیما ها مشکلات زیادی به وجود می آید. در قرن

۱۹ کشور ها در یک اجلاس بین المللی توافق کردند که به جای ساعت واقعی از ساعت راسمی استفاده کنند و به این ترتیب زمان رسمی به وجود آمد.

نکته: اگر کره زمین را به ۲۴ قاچ تقسیم کنیم؛ هر یک از قاچ ها ۱۵ درجه پهنا دارد.

مسأله: اگر شهر تهران در طول جغرافیایی ۴۵ درجه شرقی و شهر پکن در طول جغرافیایی ۱۳۵ درجه شرقی باشد:

الف) اختلاف درجه ← $135 - 45 = 90$

ب) اختلاف ساعت ← $90 / 15 = 6$

ج) ساعت تهران ۱۲ است در پکن زمان چند است؟ $6 + 12 = 18$

نکته این مسأله:

غرب و غرب = اختلاف   شرق و شرق = اختلاف   غرب و شرق = مجموع

۶- حرکت انتقالی زمین را تعریف کنید.

زمین در همان هنگام که به دور محور خود می چرخد به دور خورشید نیز می گردد. یک دور کامل زمین به گرد خورشید یک سال طول می کشد که به آن حرکت انتقالی می گویند. مدار زمین بیضی شکل است و زمین با سرعت میانگین ۳۰ کیلومتر در ثانیه این مسیر را می پیمایند

۷- تفاوت سال خورشیدی سال رسمی و سال کبیسه را بنویسید

سال خورشیدی = ۳۶۵ روز و ۶ ساعت

سال کبیسه = ۳۶۶ روز

سال رسمی = ۳۶۵ روز

۸- مایل بودن محور قطب ها چه نتایجی دارند؟

زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر می کند و در طی یک سال زمین در موقعیت های مختلفی در برابر خورشید قرار می گیرد؛ درازی شب و روز، نامساوی می شود و فصول مختلف به وجود می آید.

۹- منظور از انقلاب تابستانی چیست؟

در اول تیرماه خورشید در نیمکره شمالی به مدار راس السرطان به طور عمودی می تابد. در اول تیرماه در نیمکره شمالی منطقه وسیع تری از کره زمین در معرض نور خورشید قرار می گیرد. در نتیجه طول روز ها از شب ها بیشتر است. در این هنگام که طولانی ترین روز در این نیمکره است و به آن (انقلاب تابستانی) می گویند فصل تابستان آغاز می شود.

۱۰- منظور از انقلاب زمستانی چیست؟

در اول دی ماه خورشید به مدار راس الجدی در نیمکره جنوبی عمودی می تابد. در اول دی ماه در نیمکره شمالی بخش کم وسعت تری از کره زمین تابش خورشید را دریافت می کند و روز ها کوتاه تر از شب هاست. در نتیجه در نیمکره شمالی اول دی کوتاه ترین روز سال است که به آن انقلاب زمستانی می گویند. در این روز فصل زمستان آغاز می شود در حالیکه همین زمان در نیمکره جنوبی فصل تابستان آغاز شده است.

۱۱- اعتدالین چیست؟

پس از طولانیترین و کوتاهترین روز سال، به تدریج با گردش زمین به دور خورشید، وسعت دایره جنوبی کم و زیاد میشود. در نتیجه طول روز و شب، هر روز نسبت به روز قبل تغییر میکند تا سرانجام در دو موقع از سال، یعنی اول بهار و اول پاییز، طول روز و شب برابر میشود؛ به این دو زمان، (اعتدالین) (اعتدال بهاری و اعتدال پاییزی) میگویند.

درس ۳

۱- سیاره زمین از چه محیط هایی تشکیل شده است؟

سنگ کره (لیتوسفر) - هواکره یا جو (اتمسفر) - آب کره (هیدروسفر)

۲- گاز های اصلی تشکیل دهنده جو را نام ببرید

نیتروژن (۷۸٪) ؛ اکسیژن (۲۱٪) ؛ سایر گاز ها (۱٪)

۳- منظور از سنگ کره آب کره هوا کره چیست؟

۱. سنگ کره (لیتوسفر) بخش خارجی زمین یا پوسته آن که حالت جامد دارد و از سنگ و خاک تشکیل شده است.

۲. آب کره (هیدروسفر) شامل اقیانوس ها و دریا ها و دریاچه ها و رود ها و بقیه آب های سطحی آب های زیرزمینی یخچال ها نزولات جوی است.

۳. هواکره یا جو (اتمسفر) شامل گاز هایی که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته است

۴- با توجه به آیه ۲۲ سوره بقره ترتیب شکل زیست کره چیست؟

سنگ کره - هواکره - آب کره - زیست کره

۵- درصد آب ها و خشکی ها را در دو نیمکره شمالی و جنوبی مقایسه کنید

در نیمکره جنوبی = ۸۲٪ آب و ۱۸٪ خشکی

در نیمکره شمالی = ۶۰٪ آب و ۴۰٪ خشکی

نکته: وسعت خشکی های زمین نسبت به آب ها کم است ؛ حدود ۷۱٪ سطح زمین را آب تشکیل می دهد.

۶- منظور از سرزمین های پست چیست و در کدام نواحی تشکیل می شوند؟

جلگه ها و دشت ها - در کنار دریا ها یا امتداد رود های بزرگ

۷- فلات چیست؟

سرزمین هایی نسبتاً هموار اما مرتف که از اطراف به سرزمین های کم ارتفاع و پست منتهی می شوند. فلات تبت بلندترین فلات جهان است.

۸- کوه های جوان و پیر را با هم مقایسه کنید

کوه های جوان شیب تندی دارند و دره های بین آنها تنگ به شکل V است اما کوه های پیر به شکل گنبدی شکل در آمده و شیب دامنه ها هم ملایم است و دره های باز به شکل U دارند.

۹- بطور کلی چه عواملی موجب پیدایش و تغییر شکل ناهمواری ها شده اند؟
عوامل طبیعی و عوامل انسانی

۱۰- کدام عوامل طبیعی یا درونی باعث پیدایش ناهمواری ها شده اند؟
تشکیل کوه های چین خورده - کوه آتشفشان - تشکیل کوه و دره در اثر شکستگی (گسل)

۱۱- کدام عوامل بیرونی باعث تغییر شکل ناهمواری ها شده اند؟
هوازدگی - فرسایش آبی - فرسایش بادی - فرسایش یخچالی

۱۲- تاثیر فعالیت های انسان بر ناهمواری ها چیست؟
ساخت تونل و جاده - ساخت سد - ساخت خانه های روستایی - معدن - کشت پلکانی
برنج ها - دریاچه ارومیه

درس ۴

۱- تعریف آب کره چیست؟

همه آب های زمین یعنی اقیانوس ها دریا ها دریاچه ها و رود ها و ... را شامل می شود

۲- ویژگی های اقیانوس آرام را نام ببرید

پهناترین اقیانوس کره زمین - عمیق ترین اقیانوس جهان - عمیق ترین آب های جهان در این اقیانوس قرار دارد.

۳- چند نمونه از جریان های آب سرد و آب گرم اقیانوسی را نام ببرید

جریان های آب سرد : لابرادر - آیشیو - بنگوئلا

جریان های آب گرم : گلف استریم - استوایی شمالی - کوروشیو

۴- کاوش های علمی در کف اقیانوس ها با چه دشواری روبرو است؟

فشار زیاد آب - تاریکی و دمای کم در اعماق آب

۵- ناهمواری های کف اقیانوس را نام ببرید

ساحل - فلات قاره - شیب قاره - جزیره - دشت اقیانوسی - گودال اقیانوسی

۶- فلات قاره را تعریف و بگویید از چه نظر اهمیت دارد؟

در جاهایی که اقیانوس ها با خشکی تماس دارند اغلب ناحیه ای کم عمق با ژرفایی کمتر از ۲۰۰ متر دیده می شود که به آن فلات قاره (ایوان خشکی) می گویند. فلات قاره در دریاها و دریاچه ها نیز دیده می شود و در برخی از آنها جزایری سر از آب بیرون آورده اند. معمولاً از نظر وجود منابع سرشار نفت و گاز و جزایر ماهیگیری اهمیت زیادی دارند.

۷- شیب قاره چیست؟

بعد از فلات قاره ناگهان شیب زیاد می شود ؛ به این بخش شیب قاره می گویند.

۸- مهمترین حرکات آب دریا را نام ببرید

موج - جذر و مد - جریان های دریایی

۹- اهمیت جریان های دریایی را بنویسید

چون که از مهمترین مناطق صید ماهی جهان است.

۱۰- نیوفوندلند و شرق ژاپن که از مناطق مهم ماهیگیری جهان هستند؛ در

محل تلاقی کدام جریان های دریایی قرار دارند؟

نیوفوندلند (گلف استریم و لابرادر)

۱۱- فایده اقیانوس ها را بنویسید

منابع مهم تامین غذا برای انسان - امکان حمل و نقل کم هزینه تر میلیون ها تن بار -
منبع تامین آب شیرین

۱۲- چه عواملی حیات دریا ها را با خطر روبرو کرده؟

زباله های سمی - صید بی رویه و انبوه ماهی

۱۳- تعریف هوا کره (اتمسفر) چیست؟

جو یا هوا کره لایه ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع حدود ۳۰۰۰ کیلومتری
اطراف سیاره زمین را در بر گرفته است. جو مخلوطی از گاز های مختلف
نیتروژن (۷۸٪) اکسیژن (۲۱٪) و سایر گاز ها مانند دی اکسید کربن و بخار آب است .

۱۴- پایین ترین لایه جو چه نام دارد و ویژگی های این لایه را بنویسید.

پایین ترین لایه که نزدیک به سطح زمین است. وُرد سپهر (تروپوسفر) نام دارد. تشکیل
ابر ها و بسیاری از تغییرات آب و هوایی در این لایه صورت می گیرد.

۱۵- لایه های جو زمینی را به ترتیب نام برده و ویژگی های هریک را بنویسید

۱. دماسپهر (ترموسفر)

۲. میان سپهر (مزوسفر) ؛ جذب شهابسنگ

۳. پوشن سپهر (استراتوسفر) ؛ دارای لایه اُزن

۴. وُردسپهر (تروپوسفر) ؛ تشکیل ابر و تغییرات آب و هوا

درس ۵:

۱- تعریف زیست بوم چیست؟

زیست بوم یک ناحیه وسیع جغرافیایی است که در آن، انواع خاصی از گیاهان و جانوران زندگی می کنند و ناحیه مشخصی را به وجود می آورند. هر زیست بوم از چند زیست بوم سازگان (اکوسیستم) تشکیل شده است.

۲- تنوع زیست بوم ها به چه عواملی، بستگی دارد؟

وجود هر زیستبوم در یک ناحیه به عوامل مختلفی چون آب و هوا، شکل ناهمواری ها، میزان ارتفاع زمین، و جنس خاک بستگی دارد. در میان همه این عوامل، آب و هوا مهمترین و بیشترین تأثیر را دارد.

۳- کدام عنصر آب و هوا بر میزان پوشش گیاهی تأثیر می گذارند؟

از میان عناصر آب و هوایی، دو عنصر «دما» و «بارش» بر نوع و میزان پوشش گیاهی اثر میگذارند؛ به طوری که با تغییر دما و بارش از یک ناحیه به ناحیه دیگر، پوشش گیاهی تغییر میکند.

دما عامل مهمی در رویش گیاهان است و در مناطقی که دما هوا بسیار پایین است، گیاهان نمیتوانند برویند. میزان بارش نیز تأثیر زیادی بر میزان پوشش گیاهی یک منطقه دارد. علاوه بر میزان دما و بارش، عوامل دیگری چون طول مدت فصل خشک و تبخیر نیز در پوشش گیاهی مؤثرند.

۴- هشت زیست بوم سطح زمین را نام ببرید؟

۱- توندرا

۲- تایگا

۳- جنگلهای پهن برگ معتدله

۴- علفزارهای منطقه معتدل

۵- بیشهزارها و مراتع مدیترانه ای

۶- بیابان

۷- جنگل های بارانی استوایی

۸- ساوان

۵- ویژگی های توندرا را بنویسید؟

توندرا ناحیه‌ای در نزدیکی قطب شمال و حاشیه اقیانوس منجمد شمالی است. این ناحیه، زمستان‌های طولانی دارد و سرمای هوا در آن، بسیار شدید است؛ به طوری که به 34°C - نیز می‌رسد. در این ناحیه، تابستان‌ها کوتاه و میانگین دما، حداکثر 12° درجه سانتی‌گراد است.

زمین‌های توندرا از یخ و برف پوشیده شده است. در تابستان با ذوب شدن یخ‌ها، در زیر خاک، باتلاق‌های کم عمق ایجاد می‌شود. در توندرا فقط گیاهانی چون خزه و گل‌سنگ می‌توانند برویند. بزرگ‌جثه‌ترین جانور توندرا، خرس قطبی است. در زمستان، برخی از جانوران این منطقه به نواحی گرم‌تر مجاور مهاجرت می‌کنند. گوزن‌ها و پرندگان مهاجرت می‌کنند

روباه قطبی

خزه و گل‌سنگ

خرس قطبی در حال بریدن

اسکیموها و گوزن شمالی

۶- ویژگی های تایگا را بنویسید

تایگا

جنگل های تایگا، زمستان

عقاب کاکل سفید، آلاسکا

گرگ خاکستری

سمور دریایی، کانادا

حمل الوار، کانادا

زیست بوم تایگا از گسترده ترین زیست بوم هاست و در جنوب توندرا و در قاره های آسیا، اروپا و آمریکای شمالی گسترش یافته است. در این منطقه، در ۶ ماه از سال میانگین دما کمتر از صفر درجه است. بارندگی بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ میلی متر و زمین همیشه مرطوب است. ناحیه تایگا به داشتن جنگل های مخروطیان و سوزنی برگ ها معروف است. درختان این ناحیه، مانند کاج و سرو، همیشه سبزند و برگ ریزان ندارند. تقریباً تمام جنگل های کشور کانادا از نوع تایگاست. این جنگل ها بخش عمده ای از چوب نرم برای تولید کاغذ را تأمین می کنند. در زمستان، برخی از جانوران این منطقه نیز به نواحی گرم تر مجاور مهاجرت می کنند.

۷- ویژگی های جنگل های بارانی استوایی را بنویسید

جنگل های بارانی استوایی

بامبو

جنگل های انبوه استوایی و خزندگان

توکا

بابون، یک نوع میمون

نخل روغنی، مالزی

این زیست بوم در مجاورت خط استوا در چند قاره گسترده شده است. در این منطقه، هوا همیشه گرم، رطوبت حدود ۸۰ درصد و میزان بارندگی سالیانه ۲۵۰۰ میلی متر است. جنگل های بارانی استوایی چند طبقه اند. در زیر درختان بلندتر، درختان کوتاه تر و علف ها، که رشد بسیار سریعی دارند، وجود دارند. ارتفاع درختان بلند گاه به ۲۵ تا ۳۵ متر نیز می رسد. این زیست بوم بیشترین تنوع زیستی جهان را دارد و انواع حشره ها، پرندگان، خزندگان و پستانداران در آن زندگی می کنند. درختان شاه پسند (مانگرو)، نارگیل، قهوه سودانی، هویا و بامبو از جمله گیاهان این ناحیه اند.

۸- ویژگی های ساوان را بنویسید.

ساوان

ساوان منطقه علفزارها یا درختان تک و منفرد است که در مجاورت جنگل های استوایی واقع شده است. بیشترین وسعت

ساوان در قاره آفریقا است.

آب و هوای ساوان در تمام طول سال، گرم است و در آن، دو فصل خشک و مرطوب وجود دارد. ساوان از نظر تنوع جانوری بسیار غنی است، در ساوان، علفخواران تنومند چون گورخر، فیل، زرافه و کرگدن فراوانند و گوشتخواران درنده، چون شیر از این گیاهخواران تغذیه می کنند. درختان باتوباب از گونه های گیاهی مشهور ساوان هستند.

درختان باتوباب

شیر ساوان

گورخر و فیل در علفزارهای ساوان

کلبه ای در منطقه ساوان، کنیا

۹- بیابان را تعریف کرده و بیشتر بیابان ها در چه عرض هایی واقع شده اند؟ با ذکر مثال.

به سرزمین های خشکی که میزان بارندگی سالیانه آنها کمتر از ۵۰ میلی متر باشد، بیابان گفته می شود. بخش عمده ای از بیابان های گرم و خشک جهان در مجاورت مدار رأس السرطان و رأس الجدی واقع شده اند؛ مانند صحرا در آفریقا، ربع الخالی در عربستان و لوت در ایران.

۱۰- تفاوت بیابان گبی با دیگر بیابان ها را بنویسید.

وقتی سخن از بیابان به میان می آید، ما به یاد مناطق گرم میافتیم؛ در حالی که بیابان های سرد نیز در جهان وجود دارند. بیابان گبی که اطراف آن را کوه فرا گرفته است، جزء بیابانهای سرد جهان است.

۱۱- در نواحی بیابانی چه گیاهان و جانورانی قادر به زندگی هستند؟
بیابان ها از نظر پوشش گیاهی فقیرند و فقط درختان یا بوته های خاردار، که در مقابل خشکی هوا و تبخیر مقاوم اند یا آب را در خود ذخیره میکنند، میتوانند در آنجا زندگی کنند.

(خلاصه جواب ۱۱):

۱- توانایی تحمل بی آبی را داشته باشند

۲- آب را در خود ذخیره کنند)

فعالیت مهم:

۲- با توجه به نقشه صفحه پیش و با مراجعه به یک اطلس، بگوئید که جنگل های بارانی استوایی در کدام قاره ها و کشورها، وجود دارند و کدام کشور، بیشترین وسعت جنگل های بارانی استوایی را دارد.

جواب: آسیا (مالزی و اندونزی) آفریقا (کنگو) آمریکای جنوبی (برزیل) (آمازون

بیشترین وسعت را دارد))

درس ۶:

۱- در دو قرن اخیر چه تغییراتی در زیست بوم ها ایجاد شده است؟

در دو قرن اخیر، میزان تغییرات زیست بوم های جهان از تغییراتی که در تمام مدت عمرشان بر سیاره زمین داشته اند، بیشتر بوده است. در این مدت کوتاه، ده ها گونه جانوری و گیاهی منقرض شده و بسیاری از گونه ها نیز در معرض خطر انقراض قرار گرفته اند. وقتی آخرین عضو یک گونه میمیرد، دیگر تولید مثلی صورت نمیگیرد. در نتیجه، آن گونه برای همیشه منقرض و ناپدید میشود.

۲- تنوع زیستی چه زمانی در معرض خطر قرار می گیرند؟

تنوع زیستی زمانی در معرض خطر قرار میگیرد که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تخریب شود. با تخریب پوشش گیاهی در یک منطقه، غذا کم میشود و شرایط محیطی نامناسب گونه های جانوری را نیز از بین میبرد.

۳- مهم ترین عواملی که باعث تخریب زیستگاه ها در جهان می شوند کدام اند؟

- ۱- ایجاد و گسترش شهرها و روستاها، ساختن پل، جاده، ساختمان ها و سدها بدون برنامه ریزی و توجه به جنبه های زیست محیطی
- ۲- فعالیت های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه ها
- ۳- مصرف گرایشی و تولید انبوه زباله
- ۴- شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات

۴- اهمیت و ارزش جنگل های بارانی استوایی را بنویسید.

جنگل های بارانی استوایی از پیچیده ترین زیست بوم های جهان است که غنی ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارد. ^۳/_۴ تنوع زیستی جهان مربوط به این جنگل هاست. جنگل های استوایی را «ریه های زمین» نامیده اند. برخی از دانشمندان معتقدند که این جنگل ها حدود ۵۰ درصد اکسیژن سیاره زمین و ۵۰ درصد رطوبت جو را تولید می کنند و به همین دلیل، بر آب و هوای کل سیاره زمین اثر می گذارند. دی اکسید کربن گازی است که در اثر فعالیت های انسان و استفاده از سوخت های فسیلی وارد جو می شود. این جنگل های انبوه قابلیت جذب دی اکسید کربن و تبدیل آن به اکسیژن را دارند.

جنگل های بارانی استوایی خاستگاه اولیه بسیاری از درختان میوه جهان مانند موز، نارگیل و انبه بوده است. امروزه از این جنگل ها انواع محصولات غذایی، دارویی و مواد اولیه صنعتی به دست می آید. قهوه، کاکائو، انواع روغن ها، لوازم آرایشی و عطرها، کاغذ، لاستیک و خمیر دندان از آن جمله اند. عصاره گیاهان استوایی در ترکیب بسیاری از داروهای شیمیایی به کار می رود. اغلب داروهایی که امروزه از آنها برای معالجه سرطان استفاده می شود، از درختان و گیاهان استوایی به دست می آیند.

۵- جنگل زدایی یعنی چه؟

جنگلزدایی یعنی از بین بردن کامل جنگل ها در یک ناحیه؛ برای این کار، جنگل ها را میسوزانند، درخت ها را با اره های برقی میبرند و زمین ها را با هموار ساز (بولدوزر) از درختان خالی می کنند. وقتی درختان سوزانده یا قطع میشوند، کربن دی اکسید بیشتری وارد جو میشود و اثرات گازهای گلخانه ای بیشتر و زمین گرمتر میشود.

۶- روش های استفاده خردمندانه از

۱- جنگل های استوایی را بنویسید: باید بین استفاده اقتصادی از جنگل ها و

فرصت بازسازی آنها تعادل به وجود بیاید. میزان قطع درختان باید قاعده و قانونی داشته باشد و وقتی درختان قطع میشوند، با برنامه ریزی مناسب درختانی را جایگزین آنها کنند و فرصت رویش دوباره به درختان بدهند.

۲- کشاورزی را بنویسید: کشاورزی و دامپروری با روش های علمی و جدید را که

کمترین آسیب را به محیط زیست میرسانند، به کشاورزان این منطقه آموزش بدهند

۳- حیات وحش را بنویسید: با ایجاد پارک های وحش از گونه های جانوری و

گیاهی در معرض خطر مراقبت کنند تا نسل آنها منقرض نشود.

۷- نقش سازمان های بین المللی در حفاظت از زیست بوم ها را بنویسید.

برای حفاظت از زیست بوم ها و تنوع زیستی، همه جوامع باید باهم همکاری کنند و نهادها و سازمان های بین المللی نیز، باید جلوی زیاده خواهی کشورهای مستکبر و خودخواه را بگیرند؛ به عنوان مثال، جنگهای طولانی مدت آمریکا در برخی کشورها و استفاده بسیار زیاد از سلاح های شیمیایی و مضر برای انسان و محیط زیست، آسیب های جبران ناپذیری را به مردم و محیط زیست آن کشور ها وارد کرده است.

جواب دو فعالیت مهم کتاب:

۱- الف) سه کشور نام ببرید که بیش از ۳۰۰ گونه در معرض خطر دارند. جواب: آمریکا، استرالیا، اندونزی

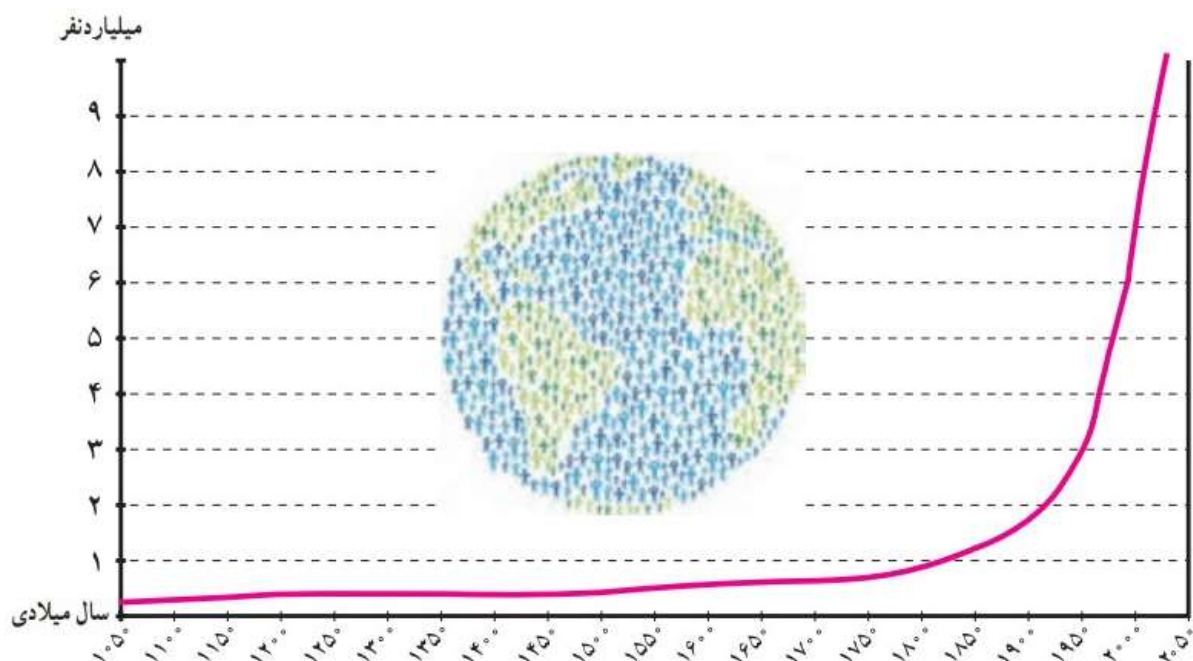
۳- چرا در صحرای آفریقا تعداد گونه‌های در معرض خطر بسیار کم است؟
جواب: زیرا تعداد گونه‌ها کم و استفاده از محیط به صورت ابتدایی است

درس ۷

۱- علت اصلی رشد فوق العاده جمعیت در دو بیست سال اخیر چیست؟

در دو بیست سال گذشته، رشد جمعیت جهان سیر صعودی پیدا کرد؛ علت اصلی این رشد فوق العاده، کاهش میزان مرگ و میرها و به ویژه مرگ و میر کودکان بوده است. در گذشته عده زیادی از مردم بر اثر بیماری‌های واگیردار یا عفونی، گرسنگی و قحطی یا جنگ از بین می‌رفتند.

۲- نمودار جمعیت کره زمین را تفسیر کنید.

۳- در دو قرن اخیر دو عامل موجب کاهش چشمگیر مرگ و میرها شده است
نام برده و توضیح دهید.

۱- بهبود بهداشت: با پیشرفت در پزشکی و تجهیزات آن و مهار بیماری های واگیردار
چون وبا و طاعون و ... مرگ و میرها کاهش یافت.

۲- بهبود تغذیه: با پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی، تولید مواد غذایی افزایش
یافت و با پیشرفت وسایل حمل و نقل، انتقال غذا به نواحی دورتر امکانپذیر شد.

مسأله: رشد طبیعی جمعیت ایران در سال ۱۳۹۵ را محاسبه کنید.

موالید: ۱۳۵۰۰۰۰	محاسبه رشد طبیعی جمعیت
مرگ و میر: ۳۷۰۰۰۰۰	رشد طبیعی جمعیت: از تفاوت میزان موالید و مرگ و میر حاصل می شود.
جمعیت: ۸۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰× جمعیت / (میزان مرگ و میر - میزان موالید) = رشد طبیعی جمعیت

پاسخ:

رشد طبیعی: $1,225 = 100 \times ((1350000 - 370000) / 80000000)$

۴- رشد منفی جمعیت چیست؟

جمعیت برخی کشورها رو به افزایش و جمعیت برخی کشورها رو به کاهش است. اگر
درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد، به آن رشد منفی میگویند.

۵- پیامد رشد منفی جمعیت برای کشورها چیست؟

در کشور های دارای رشد منفی، جمعیت سالخورده و از کار افتاده افزایش مییابد و
چون زاد و ولد کم است، جامعه از نیروی جوان برای تحصیل و علمآموزی و کار و
پیشرفت محروم میشود و جمعیت کشور نیز کاهش مییابد. به همین دلیل، آینده این
کشورها نگران کننده است.

۶- در چه صورت رشد زیاد جمعیت مایه پیشرفت است؟

به طور کلی، چنانچه در یک کشور برای آموزش صحیح و کار و تأمین شغل جوانان برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری صورت بگیرد، رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود.

۷- امروزه دولت ها برای جلوگیری از کاهش رشد جمعیت چه برنامه هایی را اجرا می کنند؟

امروزه در برخی کشورها، دولت ها برای جلوگیری از کاهش رشد جمعیت برنامه های مهمی برای تشویق به فرزندآوری طراحی و اجرا میکنند. از جمله این برنامه ها، اعطای جایزه و کمک های مالی به خانواده هایی که صاحب فرزند میشوند، واگذاری مسکن، معافیت از پرداخت مالیات و افزایش مرخصی تحصیلی و کاری مادران است.

۸- کدام عوامل طبیعی موجب جذب یا دفع جمعیت از یک ناحیه می شود؟

برای مثال نواحی معتدل با باران کافی یا نواحی دارای آب و هوای موسمی و دشت ها و جلگه های آبرفتی و حاصلخیز و نواحی دارای منابع آب کافی، جمعیت زیادی را به خود جذب میکنند. درحالی که جمعیت به نواحی گرم و خشک یا مرتفع و سرد یا مکان هایی که آب کافی و خاک حاصلخیز ندارند جذب نمیشود.

۹- کدام عوامل انسانی موجب جذب یا دفع جمعیت از یک ناحیه می شود؟

شهرهای بزرگ و پایتخت ها، نواحی صنعتی و مکان های گردشگری و زیارتی و یا مکان هایی که امکانات مناسب آموزشی، اقتصادی، بهداشتی و... دارند جمعیت را به خود جذب میکنند اما به عکس مکان هایی که فاقد امکانات و تسهیلات هستند و یا نواحیای که با جنگ و آشوب روبهرو هستند، جمعیت را دفع میکنند.

۱۰- مهاجرت را تعریف کرده و انواع آن را بنویسید.

مهاجرت یعنی رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی. مهاجرت به دلیل گوناگونی صورت میگیرد و انواع مختلفی دارد

(داخلی اجباری، داخلی اختیاری، خارجی اجباری، خارجی اختیاری)

۱۱-مهاجرت داخلی و خارجی را مقایسه کنید با ذکر مثال.

گاهی مهاجرت در داخل مرزهای یک کشور صورت میگیرد که به آن مهاجرت داخلی میگویند؛ مانند مهاجرت روستاییان به شهرها یا برعکس و یا مهاجرت کارگران فصلی در داخل یک کشور. گاهی مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر صورت میگیرد که به آن مهاجرت خارجی یا بین المللی میگویند.

۱۲-مهاجرت اختیاری چیست با ذکر مثال.

در مهاجرت اختیاری، افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر به جای دیگری مهاجرت میکنند. یکی از عظیم ترین مهاجرت های بشر در قرن نوزدهم و بیستم، مهاجرت اختیاری بیش از ۱۰۰ میلیون نفر از مردم قاره اروپا به سرزمین های تازه تصرف شده، یعنی آمریکای شمالی و جنوبی و استرالیا و سکونت در آنجا برای دستیابی به فرصتها و منابع عظیم در این سرزمین ها بوده است. امروزه نیز بعضی کشورها با تبلیغ برخی امکانات خود، مانند دانشگاه های معتبر یا فرصتهای شغلی، مهاجران را از سایر کشورها به خود جذب میکنند.

۱۳-مهاجرت اجباری را تعریف کنید با ذکر مثال.

در مهاجرت اجباری، افراد بدون میل خود و به دلیلی چون قحطی، خشکسالی و دیگر حوادث طبیعی و یا جنگ ها و درگیری های سیاسی مجبور به ترک محل زندگی خود میشوند؛ مانند مهاجرت اجباری مردم فلسطین از سرزمین های اشغالی یا مهاجرت گروهی از مردم افغانستان، سوریه یا عراق به کشورهای همسایه به دلیل شرایط جنگ و اشغال نظامی کشورهاشان توسط متجاوزان اسرائیلی و آمریکایی.

۱۴- دلیل رشد سریع شهرنشینی در چند دهه اخیر را نوشته پیامد آن و راه حل آن چیست.

تقریباً در همه کشورها، به دلیل مهاجرت گسترده مردم از روستاها به شهرها به دنبال کسب درآمد بیشتر و امکانات، متأسفانه شهرنشینی رشد سریعی داشته است. از آنجایی که رشد سریع شهرنشینی در بیشتر کشورها بدون برنامه ریزی برای سکونت جمعیت زیاد در شهر صورت گرفته است، اغلب شهرهای بزرگ جهان با مشکلاتی چون شدآمد (ترافیک) سنگین و آلودگی هوا، افزایش اختلاف طبقاتی، زاغه نشینی در حومه شهرها افراد بی خانمان (کارتن خواب) روبه‌رو هستند. امروزه مدیران و برنامه ریزان، تلاش میکنند راه حل هایی برای این مسائل و مشکلات بیابند که یکی از آنها تقویت امکانات و اقتصاد روستایی است.

تاریخ:

درس ۹

۱- اوضاع سیاسی ایران هنگام تاسیس حکومت صفوی چگونه بود؟

کشور ما حکومت واحد و قدرتمندی نداشت و دچار تفرقه و تجزیه شده بود . حاکمان بخش های مختلف با هم در جنگ بودند به همین دلیل امنیت و آرامش شهر ها و روستا ها از بین رفته و امور کشور مختل شده بود. در همسایگی ایران حکومت هایی در فکر گسترش قلمرو خود بودند از جمله امپراتوری عثمانی که با حملات پیاپی به سرزمین های همجوار بر قلمرو خود می افزود. سلطان عثمانی خود را خلیفه مسلمانان می دانست و به ایران نیز طمع داشت. در شمال شرق ایران (ماوراءالنهر) ازبک ها قدرت گرفته بودند و به مرز های ایران می تاختند.

۲- مهمترین طرفداران صفویان چه کسانی بودند؟

۷ طایفه ترک به نام قزلباش

۳- اقدامات شاه اسماعیل صفوی را بنویسید.

به کمک قزلباشان برخی حکومت های محلی شمال غربی را شکست داد. مذهب شیعه را مذهب رسمی اعلام کرد حاکمان مناطق مختلف را یکی پس از دیگری از میان برداشت ازبک ها را شکست داد و بر سراسر ایران مسلط شد. در نتیجه حکومت کشور ما یکپارچه مستقل و نیرومند شد.

۴- علت حمله عثمانی ها به صفویان چه بود؟

چون که سلطان عثمانی از شکل گیری سلسله قدرتمند و مستقل و شیعه مذهب صفویه ناخشنود بود.

۵- جنگ چالدران میان چه کشور هایی رخ داد و نتیجه اش چه بود و چرا؟

جنگی میان دو کشور ایران و عثمانی که در نزدیکی شهر خوی رخ داد. عثمانی ها به کمک توپ و تفنگ که ایرانی هم نداشت پیروز شد و تبریز به اشغال عثمانی درآمد.

۶- پس از شاه اسماعیل چه کسی به قدرت رسید و چه اقداماتی انجام داد؟

پس از شاه اسماعیل پسرش تهماسب به حکومت رسید. او با سر و سامان دادن به اوضاع داخلی و دفع حمله های ازبکان و دولت عثمانی موفق شد حکومت صفوی را تثبیت و تحکیم کند.

پایتخت تبریز را به قزوین انتقال داد چون در معرض هجوم سپاه عثمانی بود. با روابط مسالمت آمیزی با کشور های همسایه و مسلمان خود برقرار کرد. برخی فقه های بزرگ شیعه جایگاهی علمی و جدی در اداره کشور پیدا کردند.

۷- اوج قدرت صفویان مربوط به کام پادشاه می باشد؟

شاه عباس اول (پنجمین شاه صفوی) . ازبک ها و عثمانی ها را شکست داد و تا پشت مرز های ایران عقب راند و پایتخت را از قزوین به اصفهان - در مرکز ایران - منتقل کرد و برای آبادانی آن بسیار کوشید

۸- سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان و جلوگیری از حکومت آنها چه

نتیجه ای به همراه داشت؟

باعث شد امور حکومت مختل و هرج و مرج در کشور شروع شد. ضعف و بی لیاقتی شاهان و مقام ها بوجود آمد و دچار اختلاف شدند

۹- چگونگی سقوط صفویان را بنویسید.

در اوضاع نابسمان گروهی از افغان ها در قندهار شورش کردند و پس از پیروزی بر حاکم آن ولایت به سوی اصفهان حرکت کردند. سلطان حسین صفوی که در اواخر حکومتش به ضعف سستی گرایید نتوانست با گروه مهاجم خارجی مقابله کند و به

ناچار پس از چند ماه محاصره تسلیم شد و محمود افغان سردسته شورشیان بر پایتخت و قسمت هایی از ایران مسلط شد.

۱۰-سلسله مراتب قدرت در دوره صفویه را بنویسید

در راس آن شاه قرار دارد. همه مقام ها مطیع فرمان شاه بودند. بعد از شاه وزیر بزرگ بود که به آن اعتماد الدوله هم می گفتند. مسئول امور اداری و مالی کشور بود. فرماندهان نظامی نیز در اداره حکومت نقش مهمی داشتند و معمولاً حاکم ولایت های مهم بودند.

۱۱-وظیفه وزیر بزرگ و فرماندهان نظامی چه بود؟

وزیر بزرگ مسئول امور اداری و مالی کشور بود. فرماندهان نظامی نیز در اداره حکومت نقش مهمی داشتند و معمولاً حاکم ولایت های مهم بودند.

۱۲-شاه عباس برای جلوگیری از نافرمانی قزلباشان چه کرد؟

حکومت ولایت ها را از آنان گرفت و به غیرقزلباشان سپرد و سپاهی از غیرقزلباشان تشکیل و به کمک اروپاییان این سپاه را به توپ و تفنگ مجهز کرد.

۱۳-منظور از قرون جدید اروپا چیست؟

قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی در تاریخ اروپا که بعد از قرون وسطا یا عصر تاریکی بود

۱۴-پیشگامان استعمار را نام ببرید

کشور های پرتغال - اسپانیا - انگلستان - فرانسه

۱۵-چگونگی اخراج پرتغالی ها را از جنوب ایران بنویسید

پرتغالی ها جزایر جنوب ایران را تصرف و تجارت خلیج فارس و عمان را داشتند. شاه اسماعیل چون کشتی نداشت با کمک انگلیسی ها که آنان با پرتغالی ها در رقابت بودند پرتغالی ها را از ایران بیرون راندند. انگلستان هم با اخراج پرتغال زمینه نفوذ خود را در ایران مستحکم کرد.

درس ۱۰

۱- دلایل رونق زندگی در دوره صفویه را نام ببرید

حکومت مرکزی نیرومند و برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور

۲- زندگی روستایی و شهری در دوره صفویه چگونه بوده؟

روستاییان بیشترین ساکنان ایران را تشکیل می دادند و به کشاورزی و دامداری و صنایع دستی می پرداختند.

وضع زندگی دهقانان ایرانی بهتر از وضع دهقانان مناطق حاصلخیز اروپا بوده. شهر های بزرگ آبادی بوجود آمد که در نتیجه شهر نشینی در ایران رونق گرفت که حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد ایرانیان در شهر ها زندگی می کردند. شهرنشینان بیشتر مقام های حکومتی نظامیان روحانیون بازرگانان پیشه وران و صنعت گران بودند

۳- مهمترین صادرات ایران در دوره صفویه چه بود؟

خشکبار - پارچه های مخملی و ابریشمی و حریر - قالی های نفیس

۴- صنعت بافندگی در دوره صفویه ؟

یکی از صنایع پررونق ایران بوده که در کنار رونق صنعت ابریشم شکل گرفت و با صنعت نساجی اروپا نیز رقابت می کرد.

در دوره شاه عباس اول کارگاه های بافندگی بزرگ و متعددی در اصفهان و کاشان و یزد و مشهد و استرآباد(گرگان) و گیلان وجود داشته. شاه و اعضای خاندان او مالک بیشتر این کارگاه ها بودند.

۵- دلیل رونق و گسترش تجارت در دوره صفویه؟

وجود نظم و امنیت در کشور - گسترش راه ها و ساخت کاروانسراها - ساخت بازار مانند بازار قیصریه اصفهان

۶- تجارت خارجی در زمان شاه عباس چگونه بوده؟

شاهان صفوی مخصوصاً شاه عباس اول برای گسترش تجارت خارجی به شرکت های تجاری اروپا اجازه دادند و در ایران فعالیت کنند که به گفته جهانگردان خارجی صد ها بازرگان از کشور های مختلف آسیایی و اروپایی در پایتخت صفویه مشغول تجارت بودند. صادرات ابریشم نیز که پرسودترین کالای صادراتی بود در انحصار شاه عباس اول قرار داشت.

۷- سه منبع پر درآمد صفویان را نام ببرید

مالیات که از کشاورزان و دامپروران گرفته می شد
عوارض که از کاروان های تجاری گرفته می شد
تجارت های داخلی و خارجی

۸- علم و آموزش در دوره صفویه از چه جایگاهی برخوردار بود؟

مورد توجه بسیار بود و فعالیت های زیاد و موثری در این زمینه صورت گرفت. پادشاهان و مقام های کشوری و لشکری به علاوه عالمان بزرگی که از مراکز علی تشیع در جهان را به ایران دعوت کرده بودند مدرسه ها و کتابخانه های عظیمی به ویژه در پایتخت های صفوی ساختند و اموال و املاک بسیاری را وقف آنها کردند. در آن زمان به علوم و معارف دینی مانند تفسیر ؛ فقه و حدیث بسیار توجه میشد. دیگر شاخه های علوم مانند طبیعیات (علوم تجربی) ؛ ریاضیات ؛ ادبیات ؛ فلسفه ؛ طب و نجوم نیز در مراکز علمی تدریس میشد.

۹- چهار تن از دانشمندان و فیلسوف های دوره صفویه را نام ببرید

میرداماد - ملاصدرا - شیخ بهایی - علامه محمدباقر مجلسی

۱۰- دلیل رونق کم شعر و ادب فارسی و رونق تاریخ در دوره صفویه چه بود؟

بدلیل کم توجهی پادشاهان به شاعران شعر و ادب فارسی مانند دیگر رشته ها پرونق نبود. اما دوره صفویه یکی از دوره های قابل توجه در تاریخ ادبیات و شعر فارسی ؛ سبک هندی و شاعران بزرگی مانند صائب تبریزی و بیدل متعلق به این دوره هستند. علم تاریخ در این دوره مورد توجه قرار داشت و افراد زیادی به ثبت و نگارش وقایع تاریخی می پرداختند که کتاب های تاریخی ارزشمندی از این دوره به جا مانده است.

۱۱- دلیل توجه صفویان به جشن ها و آیین های مذهبی چه بود؟

در زمان حکومت صفوی جشن ها و آیین ها باشکوه و عظمت برگزار می شدن چون که برپایی این جشن ها و آیین ها تاثیر مهمی در افزایش همدلی و همبستگی مردم داشت

درس ۱۱

۱- پس از حکومت صفوی اوضاع ایران چگونه شد؟

در پی تسلط افغان ها بر اصفهان و برکناری و قتل شاه سلطان حسین صفوی ایران گرفتار تجزیه و تفرقه شد. افغان ها توان حکومت بر سراسر ایران را نداشتند به این دلیل در گوشه و کنار گشور افرادی مدعی حکومت می شدند. روسیه و عثمانی نیز با استفاده از این اوضاع قسمت هایی از شمال و غرب ایران را اشغال کردند

۲- اقدامات مهم نادرشاه را بنویسید

شکست افغان ها - بیرون راندن سپاه روس و عثمانی -

تاسیس سلسله افشاریه - تصرف دهلی -

تبدیل ایران به کشوری یکپارچه و قدرتمند - تاسیس نیروی دریایی در خلیج ها

۳- چرا نادر به هند لشکرکشی کرد؟

در تعقیب گروهی از افغان های شورشی که به هند فرار کرده بودند

۴- عاقبت نادر به کجا انجامید؟

در سال های پایانی حکومت نادر نافرمانی ها و شورش های پیاپی تاثیر روانی نامطلوبی روی او گذاشت. او به اطرافیان و سرداران بدگمان شده بود به رفتار های خشونت آمیز و بیرحمانه روی آورد. در نتیجه فرماندهان سپاه نادرشاه که از جان خود می ترسیدند او را به قتل رساندند. و اینگونه ایران بار دیگر به صحنه جنگ حاکمان محلی و سران ایل ها تبدیل شد.

۵- محدوده قلمرو کریمخان زند - لقب او - اوضاع و شیوه کشورداری او چگونه بود؟

مشهد - وکیل الرعایا - به رفاع عمومی مردم و صلح و آسایش و آرامش مردم اهمیت می داد و از بروز نا امنی و شورش های داخلی جلوگیری میکرد.
نکته: خراسان دست نوه نادرشاه (شاهرخ) بوده.

۶- در زمان فرمانروایی کریمخان چه بناهایی در ایران و بخصوص شیراز ساخته شد؟

بازار وکیل ؛ مسجد وکیل : حمام وکیل و ارگ کریمخان در شیراز پایتخت زندیه ساخته شد و فعالیت های علمی و فرهنگی در آن شهر رونق گرفت

۷- قدرت گرفتن کریمخان زند همزمان به چه تحولات منطقه ای بود؟

همزمان با تسلط انگلستان بر هند و به این خاطر به راه های دریایی ایران و هند دسترسی زیادی یافتند و به این دلیل نفوذ تجاری انگلیس برا ایران بیشتر شد.

۸- چگونه به قدرت رسیدن آقا محمد خان قاجار را نوشته - مهمترین رقیب او - پایتختش کدام شهر بود؟

آقا محمدخان پسر یکی از رؤسای این ایل پس از مرگ کریمخان؛ پس از مدتی جنگ و گریز لطفعلی خان زند آخرین فرمانروای زندیه را شکست داد و به قتل رساند و مردم کرمان را به دلیل پناه دادن به لطفعلی خان زند بیرحمانه مجازات کرد. وی پس از

لشکرکشی های پیاپی بر سراسر ایران مسلط شد و تهران را به پایتختی خود انتخاب کرد

نکته: ایل قاجار یکی از ایل های ترک تبار بود

۹- عاقبت آقا محمدخان بکجا انجامید؟ جانشین او که بود؟ و ایران محل رقابت کدام کشور ها بوده ؟

آقا محمد خان سر انجام به دست خدمتکارانش کشته شد - پس از او برادرزاده اش فتحعلی شاه به قدرت رسید - ایران محل رقابت کشور های روسیه و انگلستان و فرانسه برای نفوذ و دخالت گسترده در ایران بود

نکته: آقا محمد خان قاجار مردی تند خو و بی رحم بود .

۱۰- انقلاب صنعتی از کدام کشور آغاز و چه نتایجی به همراه داشت؟

انقلاب صنعتی از انگلستان آغاز شد و در دیگر کشور های اروپایی گسترش یافت. نتیجه این انقلاب ؛ آمدن نیروی ماشین و ابزار های صنعتی به جای نیروی انسانی و ابزار های دستی را در تولید گرفت و سرعت و میزان تولید هم افزایش یافت و موجب افزایش قدرت اقتصادی نظامی و سیاسی کشور های اروپایی و در نتیجه طغیانگری آنها شد و توجه آنها به کشور هایی که نیروی کار انسانی مواد اولیه یا بازار مصرف مناسبی داشتند جلب کرد و بیشتر این کشور ها فعالیت ها و رقابت های استعماری خود را افزایش دادند و نابرابری در سطح جهان بیشتر و بیشتر شد

۱۱- مهمترین هدف در زمان پتر کبیر چه بود؟

رسیدن به آب های خلیج فارس و اقیانوس هند

نکته: روسیه تا پیش از فرمانروایی پتر کبیر کشوری ضعیف و عقب مانده بود در نتیجه

برنامه ها و فعالیت های او به کشوری قدرتمند و استعمارگر تبدیل شد و پس از آن با

حمله به کشور های همسایه قلمرو خود را گسترش داد

۱۲- عهدنامه گلستان میان چه کشور هایی به امضا رسید و بندهای آن چه بود؟

ایران و روس

۱. ایالت های گرجستان و باکو و... از ایران خارج و تحت حکومت روس قرار گرفتند

۲. حق داشتن کشتی جنگی در دریای خزر از ایران گرفته شد

۱۳- علت شروع دور دوم جنگ های ایران و روس چه بود و نتیجه اش چه شد؟

مرد ایران از عهدنامه گلستان ناخشنود بودند و با فتوای علما برای آزاد کردن سرزمین های اشغالی سپاه ایرانی تشکیل شده از جنگاوران ایل ها و نیروهای داوطلب مردمی به سرعت مناطق اشغال شده را آزاد کردند روسیه هم با تمام قوا و تجهیزات ایران را شکست داد و عهدنامه ترکمان چای را که ننگین تر از قرارداد گلستان بود به کشور ما تحمیل کردند.

۱۴- قرارداد ترکمان چای میان چه کشورهایی به امضا رسید و بندهای آن چه بود؟

ایران و روس

سرزمین های شمال رود ارس در تصرف روسیه و گرفتن حق کشتی جنگی در مازندران و دادن قرامت

۱۵- علل شکست ایران در جنگ با روسیه چه بود؟

ضعف در فرماندهی ؛ خیانت ؛ فریبکاری روسیه و کارهای خائنانه انگلیس

۱۶- هدف اصلی انگلستان از برقراری ارتباط دوستی با قاجار چه بود؟

این بود که نگذارد کشور های رقیب از طریق ایران به هندوستان دسترسی پیدا کنند

۱۷- چه توافقی میان ایران و انگلستان در زمان فتحعلی شاه صورت گرفت؟

در زمان فتحعلی شاه چند عهدنامه میان ایران و انگلستان بسته شد و در آنها حکومت قاجار تعهد کرد که به هیچ عنوان به هیچ کشوری اجازه ندهد از خاک ایران به

هندوستان لشکر کشی کند و انگلیسی ها هم متعهد شدند ک در صورت حمله کشورهای دیگر به ایران به حکومت قاجار کمک های مالی و نظامی می کنند.

۱۸- خیانت های انگلستان به ایران را در دوره قاجار بنویسید.

انجام ندادن به تعهدات خود

با لشکرشی به خلیج فارس ایران را مجبور به جدا کردن افغانستان و قسمت شرقی سیستان و بلوچستان در ایران کرد.

۱۹- هدف دولت انگلستان از جدا کردن افغانستان به ایران را در دوره قاجار

بنویسید

حفظ هندوستان

درس ۱۲

۱- چرا عباسمیرزا به فکر اصلاح امور کشور افتاد؟

عباسمیرزا ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده لشکر ایران در جریان جنگ با روسیه متوجه تاثیر علم و صنعت بر پیشرفت های نظامی آن کشور و دیگر کشورهای اروپایی شد. عباسمیرزا یکی از نقاط قوت روس ها را در جنگ برخورداری آنها از دانش و تجهیزات پیشرفته نظامی می دانست. او به این نتیجه رسید که تا تغییراتی در جهت پیشرفت های علمی و صنعتی در ایران ایجاد نشود؛ تعداد زیاد سپاهیان ایران و دلاوری و فداکاری آنها برای پیروزی کافی نیست.

۲-عباسمیرزا برای اصلاح امور کشور دست به چه اقداماتی زد؟

فرستادن افرادی برای فراگیری علوم و فنون جدید؛ این افراد برای تحصیل در رشته های فنی ؛ نظامی و پزشکی به اروپا رفتند و به تدریج زمینه آشنایی با دستاوردهای کشور های اروپایی را فراهم آوردند. همچنین برای آگاهی از اوضاع کشور های اروپایی دستور داد کتاب هایی را در موضوع تاریخ آن کشور ها به فارسی ترجمه کنند

۳-عاقبت عباسمیرزا چه شد؟

عباس میرزا در آستانه لشکر کشی برای دفاع از هرات که به اشغال انگلیس متجاوز در آمده بود به طرز مشکوکی از دنیا رفت و فتحعلی شاه پسر عباسمیرزا - محمد میرزا - را به ولیعهدی برگزید.

۴-هنگامیکه امیرکبیر به صدارت رسید اوضاع کشور چگونه بود؟

حکومت قاجار با مشکلات بزرگی از قبیل شورش در ایالت ها ؛ دخالت های خارجی ؛ بی نظمی و اختلال امور کشوری و لشکری و خال بودن خزانه روبرو بود.

نکات : میرزا تقی خان امیرکبیر یکی دیگر از کسانی بود که در دوره قاجار کار های

جدی و موثری برای نوسازی و اصلاح امور ایران انجام داد

۵-مهمترین اقدامات امیرکبیر را برای اصلاح کشور بنویسید

- ۱.برقرار کردن امنیت و آرامش
- ۲.نوسازی تشکیلات حکومتی
- ۳.مبارزه با مفاسد اداری و اقتصادی
- ۴.قطع نفوذ روسیه و انگلستان در ایران
- ۵.تاسیس مدرسه دارالفنون
- ۶.فرستادن دانشجو به اروپا
- ۷.معلمانی از کشورهایی جز روسیه و انگلیس استعمارگر(مثلا اتریش) برای تدریس در مدرسه دارالفنون استخدام کرد.

۶- عاقبت امیرکبیر چه شد؟

ناصرالدین شاه تحت تاثیر برخی توطئه چینی ها دستور قتل امیرکبیر را داد و ایران را از خدمات ارزشمند او محروم کرد و وضعیت کشور پس از این افول کرد.

نکته: ایران مهد برخی مراکز علمی بزرگ (همچون نظامیه ها و دانشگاه های مشهور مانند جندی شاپور) در طول تاریخ بوده و علوم و فنون متعددی مخصوصا در زمان اوج تمدن اسلامی بدست مسلمانان ایرانی و غیرایرانی تولید شده است. آشنایی اروپاییان با این گنجینه تمدنی که غالبا به زبان های فارسی یا عربی نگاشته شده بود یکی از عوامل رشد علمی و صنعتی آنها پس از قرن ۱۵ به شمار می رود. این درحالی است که ایران به ویژه در دوره قاجار به دلایل مختلفی از جمله نالایق بودن برخی حاکمان شاهد کندی و توقف رشد و نوآوری های علمی بود

۷- دلیل گسترش مدار جدید در ایران را بنویسید

در دوره قاجار نگاه برخی حاکمان داخلی و روشنفکران به پیشرفت های کشور های اروپایی دوخته شده بود. پس از این آشنایی برخی افراد مانند میرزا حسن رشدیه تصمیم گرفتند تا مدارس در ایران بر اساس روش های جدید تعلیم و تربیت تاسیس کنند.

۸- واگذاری امتیازات اقتصادی به بیگانگان چگونه به اقتصاد ایران آسیب زد؟

آنها در دوره ناصرالدین شاه به امتیازهای اقتصادی مهمی مانند تاسیس بانک ؛ استخراج معادن نفت ؛ بهره برداری از جنگل و شیلات در ایران دست یافتند. صنعت و بازرگانی کشور ما با واگذاری این امتیاز ها آسیب های فراوانی دید. شرکت های بازرگانی خارجی که به دنبال بازار های مصرف جدید بودند در بیشتر شهرهای ایران شعبه هایی تاسیس کردند که به خرید و فروش مشغول شدند که معمولا کالاهای اروپایی را بدون پرداخت حقوق گمرکی و یا با حقوق گمرکی بسیار ناچیزی وارد کشور می کردند. تولیدکنندگان و بازرگانان ایرانی چون نمیتوانستند با این شرکت ها رقابت کنند روزه به روز ضعیف تر و دچار ورشکستگی شدند.

۹- امتیاز های واگذار شده به انگلیسی ها را نام ببرید

۱. احداث تلگراف
۲. رویتربهره برداری از جنگل ها و منابع و معادن ایران به جز طلا و نقره
۳. کشتی رانی در کارون
۴. بخت آزمایی (لاتاری)
۵. تاسیس بانک شاهنشاهی
۶. خرید و فروش انحصاری توتون و تنباکو
۷. دارسی: استخراج معادن نفت

۱۰- امتیاز های واگذار شده به روس ها را نام ببرید

۱. شیلات شمال
۲. بانک استقراضی روس
۳. تشکیل نیروی قزاق
۴. احداث راه شوسه بین انزلی و قزوین
۵. قرارداد گمرکی

۱۱- چرا مردم با اکثر این امتیازات مخالف بودند؟

مردم مسلمان ایران می دانستند که این واگذاری امتیازات اقتصادی موجب تسلط هرچه بیشتر بیگانگان بر منابع ثروت و بازار کشورشان می شود پس با واگذاری برخی از این امتیازات مخالفت کردند. روحانیون هم که از گروه های آگاه مورد احترام و اعتماد جامعه ایران در عصر قاجار بودند رهبری اعتراض ها را بر عهده داشتند.

۱۲- قرارداد تالбот یا توتون تنباکو را توضیح دهید.

در دوره ناصر الدین شاه توتون و تنباکو از عمده ترین محصولات کشاورزی ایران بود. در آن زمان یک نفر انگلیسی قراردادی با ایران بست که بر اساس آن ایرانیان نمی توانستند محصول توتون و تنباکوی خود را به کسی غیر از او بفروشند.

۱۳- عاقبت امتیاز توتون تنباکو چه شد؟

مرد به ویژه روحانیون و بازرگانان با آگاهی از نتایج زیان بار اقتصادی این قرارداد شروع به اعتراض در شهر های مختلف کردند برای لغو قرارداد اما ناصرالدین شاه به مخالفان اعتنایی نکرد و آیت الله میرزا حسن شیرازی مرجع تقلید شیعیان در سامرا استفاده از توتون و تنباکو را حرام اعلام کرد و با اوج گرفتن نهضت تنباکو ناصر الدین شاه مجبور شد لغو کند قرارداد را.

۱۴- موفقیت نهضت تنباکو از نظر سیاسی و اجتماعی چه اهمیتی داشت؟

نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم ایران برای نفوذ سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود و پیروز آن حس اعتماد به نفس و روحیه مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد.

درس ۱۳

۱- تفاوت حکومت پادشاهی مشروطه با پادشاهی استبدادی را بنویسید.

در دوران حکومت مظفرالدین شاه، رویدادی بزرگ در ایران رخ داد که به دنبال آن، نظام پادشاهی استبدادی، جای خود را به پادشاهی مشروطه داد که در آن، اختیارات شاه بر اساس قانون محدود میشد و نهادهایی مانند مجلس شورا و هیئت وزیران میتوانست در اداره کشور دخالت کند. در صورتیکه در نظام پادشاهی استبدادی همه تصمیمات را خود پادشاه می گرفت.

۲- اوضاع ایران و جهان در آستانه نهضت مشروطه چگونه بود ؟

دوران سلطنت ناصرالدین شاه، با افزایش نفوذ و دخالت انگلستان و روسیه از میانه در ایران، اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران رو به افول نهاد. این روند، در دوران پادشاهی مظفرالدین شاه، به سبب ضعف و ناتوانی او، فزونی یافت. در مقابل، مردم ایران که طعم تلخ استعمار را چشیده بودند و میدانستند که حکومت استبدادی کشورشان نیز قادر به مبارزه با استعمارگران نیست، با تکیه بر آموزه های دین اسلام و مذهب شیعه، به تدریج به تکاپوی اصلح اوضاع کشور برآمدند. رهبری مردم در این تحول را بیشتر علما بر عهده داشتند. کشورهای استعمارگر اروپایی که از چهار قرن قبل، غارتگری و چپاول گسترده خود را در قاره های آسیا، آمریکا و آفریقا آغاز کرده بودند، پس از «انقلاب صنعتی» تلاش میکردند تا تمامی جهان را در چنگ خود بگیرند و از منافع اقتصادی آنها بهره‌مند شوند. یکی از برنامه های آنها، تضعیف حکومت های مستقل در سراسر جهان و در نهایت تبدیل آن کشورها به مستعمرات کشورهای قدرتمندی چون انگلستان بود. آنها همچنین با ایجاد فرقه های جدید و دامن زدن به اختلافات مذهبی و اجتماعی، سعی کردند تا نیروی مقاومت مردمی را در این کشورها تضعیف کنند. این در حالی بود که علما برای اصلح امور ایران و تقویت بنیان های کشور، در حال تلاش جدی بودند. از اواسط دوران قاجار، برخی شروع به تمجید از ویژگی های تمدن غربی و حکومت های مشروطه کردند و در مقابل، اوضاع نابسامان کشور را بیان میکردند. بعضی از روشنفکران این دوران، پذیرش بیچون و چرای اندیشه های غربی و خودباختگی در برابر غرب را ترویج میکردند و نهضت اصلاح طلبی مردم ایران را که بر اساس عدالت خواهی و نفی استعمار بود، با عقاید و اندیشه های غربی، در می آمیختند.

۳- چه حوادثی جریان انقلاب مشروطه را سرعت بخشید

۱- موفقیت نهضت تنباکو و قتل ناصرالدین شاه

۲- مظفرالدین شاه نیز شاهی نالایق بود که توانایی سامان دادن به کشور را نداشت

۳- توهین ها به مقدسات دینی مردم از سوی برخی کارگزاران کشورهای های استعمارگر در ایران

۴- یکی دیگر از عواملی که جریان مشروطه را سرعت بخشید ماجرای فلک شدن برخی تجار بود

۴- علت تحصن مردم و علما در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی را بنویسید ؟

در آن زمان، قیمت برخی کالاهای اساسی مانند نان و قند بالا رفت. برخی از مردم به همراه تعدادی از تاجران قند به این گرانی اعتراض کردند. حاکم تهران به جای آنکه به شکایت آنان رسیدگی کند، به آنها توهین کرد و تاجران را فلک کرد. در نتیجه اعتراضات ادامه یافت. عده ای از علما با تحصن (بست نشینی) در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی از مردم حمایت کردند.

۵- مهم ترین خواسته های مردم و علما چه بود؟

از جمله خواسته های حاضرین در این تحصن یک ماهه که آیت الله بهبهانی و آیت الله طباطبایی در راس آنها قرار داشتند، تشکیل عدالت خانه در تمام شهر ها و عمل به قانون اسلامی به شکل دقیق بود که با قول همکاری شاه این تحصن به اتمام رسید. اما پس از چندی، مظفرالدین شاه به تعهدات خود عمل نکرد.

۶- مهاجرت قم، تحصن در سفارت انگلیس و صدور فرمان مشروطه را توضیح دهید.

در پی تشکیل نشدن عدالتخانه و شدید شدن اعتراضات، شهر حالت نیمه تعطیل به خود گرفت و آیت الله طباطبایی و بهبهانی که پیشرفت کار را بدون همراهی آیت الله شیخ فضل الله ناممکن می دیدند، از او خواستند تا به جمع معترضان بپیوندند. شیخ فضل الله نوری که بزرگ ترین عالم تهران بود، با آنان همراه شد و در پی او، اکثر روحانیون تهران به معترضان ملحق شدند. در نهایت، جمعی چند هزار نفره، برای به دست آوردن مطالبات خود، راهی قم شدند و با ارسال نامه به عالمان دیگر شهر ها و مراجع عراق، بسیاری از ایشان را با خود همراه کردند.

با خروج علما از تهران، در شهر شایعه شد که دولت قرار است تجار و کسبه ای را که جزء معترضان هستند، تحت فشار قرار دهد. از این رو، جمعی از آنها به تحریک برخی وابستگان انگلستان، به سفارت این کشور پناه بردند. به تدریج جمعیت تحصن کنندگان در سفارت افزایش یافت و به هزاران نفر تاجر، کاسب، طلبه و عموم مردم رسید.

عضای سفارت از این فرصت استفاده کردند و با پذیرایی از مردم، به تأثیرگذاری بر خواسته های آنان پرداختند و بیشتر مردم نیز، از سیاست پیچیده استعماری انگلیس و سوءاستفاده این کشور از تحصن آنها، غافل بودند. بسیاری از مردم برای اولین بار در سفارت با واژه «مشروطه» آشنا شدند و انگلیسی ها و غربگرایان به آنان القا کردند که باید همچون انگلستان، مشروطه و مجلس شورا بخواهند.

شورش همزمان مردم در برخی دیگر از ولایتها و تعطیلی بازارها و مساجد در تهران، در نهایت موجب صدور فرمان تشکیل مجلس شورا از سوی مظفرالدین شاه در مرداد ماه

سال ۱۲۸۵ شد. پس از آن، عده‌ای از سیاستمداران مشروطه خواه، به سرعت قانون اساسی را تدوین کردند.

۷- مهم ترین موانع و مشکلات سر راه انقلاب مشروطه را نام ببرید.

۱- تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلاف ها

۲- تعطیلی مجلس

۳- شهادت شیخ فضل الله نوری

۴- افزایش دخالت‌های خارجی

۵- وقوع جنگ جهانی اول

۸- به پیشنهاد شیخ فضل الله نوری چه مکملی به قانون اساسی اضافه شد؟

با تلاش ها و مجاهدت های جدی شیخ فضل الله نوری ،بخش هایی در متمم قانون اساسی تصویب شد که بنابر آن، باید چند نفر از مجتهدان و فقیهان اسلام که با شرایط و زمان خود آشنا بودند، در مجلس شورا شرکت می کردند تا قانون های مصوب، مخالف قواعد اسلامی نباشد.

۹- برخورد محمد علی شاه با نظام مظلومه چگونه بود؟

مظفرالدین شاه مدت کوتاهی پس از صدور فرمان مشروطه در گذشت. محمد علی شاه ،جانشین او ،پادشاهی مستبد بود.او با پشتیبانی دولت روسیه و حمایت طرفداران حکومت استبدادی، تصمیم گرفت حکومت نو پای مظلومه را نابود سازد.پس از چند ماه اختلاف و درگیری موافقان و مخالفان مشروطه و حوادثی مانند قتل صدراعظم شاه و

سوء قصد به جان شاه، به دستور محمد علس شاه، مجلس به توپ بسته شد و منحل گردید.

۱۰- فاتحان تهران در مورد محمد علی شاه چه تصمیمی گرفتند؟

با تعطیلی مجلس، گروهی از مشروطه خواهان به اروپا رفتند. اما مردم و علما در داخل کشور به مقاومت پرداختند. مقاومت اصلی از سوی تبریز و به سردمداری ستارخان و باقرخان و با حمایت مراجع نجف شکل گرفت. در این زمان، طرفداران مشروطه در گیلان و اصفهان، در پی انتشار خبر مقاومت مردم تبریز، راهی تهران شدند و آن را تصرف کردند. پس از فتح تهران و تشکیل مجلسی فوق العاده، شاه برکنار شد و پسر نوجوانش، احمد شاه، جانشین او شد.

۱۱- شهادت شیخ فضل الله نوری را توضیح دهید.

با پیروزی دوباره مشروطه خواهان، انتظار میرفت که دشمنان واقعی نهضت، مجازات شوند. اما آنها رها شده و محمد علی شاه نیز بدون محاکمه به خارج کشور منتقل شد. همچنین، در اولین روزها، جمعی از علما دستگیر شدند و شیخ فضل الله نوری نیز پس از یک محاکمه نمایشی، به شکلی دردآور اعدام شد.

شهادت مظلومانه بزرگترین عالم تهران در جریان نهضت مشروطه که قبل از آن در نهضت تنباکو نیز نقش مؤثری داشت، نشانه ای از انحراف در مسیر مشروطه بود که از مدت ها قبل، شروع شده بود. شیخ فضل الله نوری با مشروطه منطبق بر ارزش های غربی مخالف بود و طرفدار مشروطه شرعی بر پایه ارزش های اسلامی بود.

۱۲- دلیل همکاری انگلستان و روسیه در قرارداد ۱۹۰۷ چه بود؟

همزمان با وقوع انقلاب مشروطیت در ایران، آلمان و متحدانش، یعنی ایتالیا، اتریش و مجارستان، به یک قدرت بزرگ اروپایی تبدیل شده و در صدد دستاندازی بر مستعمرات دیگر کشورها بودند. انگلستان و روسیه برای مقابله با قدرت روزافزون آلمان و متحدانش، تصمیم گرفتند به جای رقابت، با یکدیگر همکاری کنند. به همین دلیل، این دو کشور طی قرارداد ۱۹۰۷ ایران را میان خود تقسیم کردند.

۱۳- پس از قرارداد ۱۹۰۷ روس ها دست به چه اقداماتی زدند؟

پس از آن، روسیه با خیالی آسوده در امور داخلی ایران مداخله میکرد و اجازه نمیداد که دولت و مجلس اوضاع آشفته کشور را سروسامان دهند. علوه بر این، نیروهای روسیه وارد خاک ایران شدند. آنها در تبریز تعدادی از مشروطه خواهان را کشتند و در مشهد نیز حرم امام رضا علیه اسلام را به گلوله بستند

۱۴- قرارداد ۱۹۰۷ میان چه کشور هایی به امضا رسید و در مورد ایران چه

تصمیماتی گرفته شد؟

بین انگلیس و روسیه و (ادامه جدول زیر)

۱۵-هدف انگلستان و روسیه از امضای قرارداد ۱۹۰۷ چه بود؟

مقابله با قدرت روز افزون آلمان و متحدانش

۱۶-جنگ جهانی اول در چه تاریخی آغاز و نتیجه آن چه شد؟

جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴م/۱۲۹۳ش آغاز شد. در یک سوی این جنگ، کشورهای قرار داشتند که به متحدین معروف بودند و در سوی دیگر آن، کشورهایی که به متفقین مشهور شدند؛ جنگ جهانی اول پس از چهار سال با پیروزی متفقین به پایان رسید. بر اثر این جنگ، میلیون ها نفر کشته، زخمی و آواره شدند و خسارت ها و ویرانی های زیادی به بار آمد.

۱۷-متحدین و متفقین را در جنگ جهانی اول نام ببرید؟

متحدین	آلمان، ایتالیا، اتریش، مجارستان، عثمانی
متفقین	انگلستان، روسیه، فرانسه، در اواخر جنگ (آمریکا)

۱۸-در جنگ جهانی اول ایران چه سیاستی در پیش گرفت؟

دولت ایران در ابتدای جنگ جهانی اول بی طرفی کامل خود را اعلام کرد اما انگلستان، روسیه و عثمانی این بی طرفی را نادیده گرفتند و نیروهای خود را وارد ایران کردند. پس از آن، برخی مناطق ایران صحنه نیروهای روسیه و انگلستان با قوای عثمانی شد.

۱۹- در چه مناطقی از ایران مردم در مقابل اشغالگران ایستادگی کردند؟

در برخی از نواحی ایران مانند بوشهر، فارس و خوزستان، نیروهای مردمی از جمله عشایر غیور به مقابله با قوای اشغالگر انگلیسی برخاستند. از جمله دلیرمردان تنگستانی به فرماندهی رئیسعلی دلواری با ایثار جان خویش ضربه سنگینی به اشغالگران وارد آوردند.

۲۰- تاثیر جنگ جهانی اول در ایران را بنویسید.

جنگ جهانی اول موجب بی ثباتی و آشفتگی بیشتر اوضاع ایران شد. به دلیل حضور نیروهای اشغالگر و درگیری های نظامی، دولت مرکزی به نهایت ضعف رسید و تسلط خود را بر امور کشور از دست داد. نافرمانی و سرپیچی از فرمان دولت مرکزی گسترش یافت و امنیت و آسایش مردم از بین رفت. در آن سال ها، ایرانیان دچار مصیبت های بزرگی مانند قحطی، فقر، گرسنگی و شیوع بیماری های واگیردار شدند و چند میلیون نفر جان خود را از دست دادند.

سوالات کوتاه :

- ۱- رهبران مردم تهران = آیت الله بهبهانی و طباطبایی
- ۲- چه کسی فرمان مشروطیت را صادر کرد = مظفرالدین شاه
- ۳- چه کسی مجلس را به توپ بست = محمد علی شاه
- ۴- سردمداران قیام تبریز = ستارخان و باقرخان
- ۵- در جنگ جهانی اول چه کسی پادشاه ایران بود = احمد شاه
- ۶- چه کسی در بوشهر در مقابل انگلیسی ها مقاومت کرد = رئیس علی دلواری

درس ۱۴

۱- تاثیر انقلاب روسیه در ایران را بنویسید

در اواخر جنگ جهانی اول، حکومت تزاری روسیه بر اثر وقوع انقلابی عظیم سرنگون شد. پس از آن، نام این کشور به اتحاد جماهیر شوروی تغییر یافت. دولت جدید شوروی نیروهایش را از ایران فرا خواند و سرگرم مسائل داخلی خود شد.

۲- مواد قرارداد ۱۹۱۹ را بنویسید و بگویید میان چه کشورهایی به امضا رسید

انگلستان با استفاده از این موقعیت، کوشید نفوذ و سلطه خود را در کشور ما تثبیت کند. از این رو، با وثوق الدوله، نخست وزیر ایران قراردادی بست که به قرارداد ۱۹۱۹ معروف شد. بر اساس این قرارداد، اداره امور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان (مستشاران) نظامی و مالی انگلستان قرار می گرفت.

۳- چه کسانی با قرارداد ۱۹۱۹ مخالفت کردند؟

این قرارداد در ایران با مخالفت گسترده ای روبه رو شد و بسیاری از شخصیت های مبارز و آزادی خواه مانند آیت الله مدرس و شیخ محمد خیابانی با آن به مخالفت برخاستند و احمد شاه قاجار نیز از تأیید آن خودداری کرد.

۴- چهره سیاسی و نظامی کودتای ۱۲۹۹ را بنویسید

انگلیسی ها یکی از فرماندهان نیروی قزاق به نام رضاخان (رضامیرپنج) را به عنوان مهره نظامی و سیدضیاءالدین طباطبایی را به عنوان مهره سیاسی کودتا برگزیدند.

۵- چگونگی اجرای کودتای ۱۲۹۹ را توضیح دهید

در سوم اسفند ۱۲۹۹ نیروهای تحت فرمان رضاخان مراکز مهم پایتخت را اشغال کردند و احمد شاه مجبور شد سیدضیاء را به نخست وزیری و رضاخان را به فرماندهی کل قوا منصوب کند.

۶- رضاخان برای جلب نظر مردم دست به چه اقداماتی می زد؟

رضاخان در آن زمان برای جلب نظر مردم، خود را فردی مذهبی و پایبند به احکام و ارزش های دینی نشان می داد. به همین دلیل، در مراسم و مجالس مذهبی حضور می یافت و با علما دیدار و مشورت می کرد.

۷- چگونگی تغییر حکومت از قاجار به پهلوی را بنویسید

رضاخان با استفاده از موقعیت خود به عنوان وزیر جنگ و نخست وزیر، طرف داران خود را وارد مجلس شورای ملی کرد. در سال ۱۳۰۴ش مجلس شورای ملی با وجود مخالفت جدی تعدادی از نمایندگان، مانند آیت الله مدرس، احمدشاه قاجار را از قدرت برکنار کرد و حکومت موقت را به رضاخان سپرد. سپس، مجلس مؤسسان به طور رسمی حکومت را به رضاخان و خانواده او واگذار کرد.

۸- استبداد رضاخانی را توضیح دهید

رضاشاه از ابتدای حکومت به استبداد (دیکتاتوری) روی آورد. در دوران حکومت او، هیئت وزیران و نمایندگان مجلس شورای ملی اختیار و استقلال چندانی نداشتند و تابع دستورات شاه بودند.

۹- سرکوب آزادی خواهان توسط رضاخان را توضیح دهید و مثال بزنید

حکومت رضاشاه به احزاب و روزنامه های مستقل اجازه فعالیت نمی داد و با زور و خشونت، فضای خفقان، ترس و سرکوب را بر جامعه حاکم کرد. در چنین شرایطی، مخالفان سرنوشتی جز تبعید، زندان، شکنجه و اعدام نداشتند. آیت الله سیدحسن مدرس یکی از مخالفان سرسخت شیوه حکومت رضاشاه بود که به دست مأموران این حکومت به شهادت رسید. همچنین رضاخان به بهانه برقراری امنیت، برخی از قیام های آزادی خواهانه و استقلال طلبانه، مانند نهضت جنگل، به رهبری میرزا کوچک خان جنگلی را با خشونت زیاد، سرکوب کرد.

۱۰-هدف رضاخان از ایجاد ارتش منظم چه بود؟

به وجود آوردن ارتش منظم در ایران از جمله برنامه های اساسی انگلیسی ها و اهداف استعماری آنها بود. این ارتش ضمن اینکه تمرکز قدرت سیاسی را در کشور ممکن می ساخت، قیام های مردمی را سرکوب می کرد و در مواقع ضروری، به عنوان تأمین کننده اهداف نظامی انگلستان مورد استفاده قرار می گرفت.

۱۱-هدف رضا خان از ایجاد راه آهن سراسری جنوب به شمال چه بود؟

هدف آن ایجاد راهی سراسری برای انتقال سریع نیروهای انگلیسی از جنوب به شمال بود. در صورت پیشروی روس ها، انگلیسی ها با استفاده از این راه می توانستند نیروهای خود را به سرعت به شمال بفرستند و مانع نفوذ آنها به هندوستان شوند. در جنگ جهانی دوم همین راه به مهم ترین عامل ارتباطی نیروهای متفقین مبدل شد.

۱۲-رضاشاه برای تضعیف هویت اسلامی و تخریب فرهنگ ایرانی چه اقداماتی

کرد؟

حکومت رضاشاه به بهانه پیشرفت و نوسازی فرهنگی و اجتماعی، کارهایی انجام داد که نتیجه آنها تضعیف ارزشهای دینی و رواج فرهنگ غیرایرانی بود. یکی از این کارها، مجبور کردن مردم به این بود که لباس یکسانی به تن کنند و کلاه لبه داری (مشهور به کلاه پهلوی) بر سر بگذارند. پس از آن، محدودیت هایی برای برگزاری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین به وجود آمد و زمزمه برداشتن (کشف) حجاب مطرح شد. مردم مشهد در اعتراض به این کارها در مسجد گوهرشاد گرد هم آمدند. نیروهای نظامی مردم را در کنار حرم حضرت امام رضا به گلوله بستند و عده زیادی را شهید و مجروح کردند. حکومت رضاشاه که بسیار شیفته ظاهر فرهنگ اروپایی بود، اندکی پس از سرکوب قیام گوهرشاد، دستور داد حجاب را با زور و خشونت از سر زنان و دختران ایرانی بردارند.

۱۳-هدف رضاخان از باستان گرایی چه بود؟

در دوران حکومت رضاشاه، باستان گرایی با هدف تضعیف و به حاشیه راندن اسلام، شدت گرفت. در این دوران، ارتباط میان علایق دینی و ملی مردم ایران که سبب اقتدار و تقویت هویت ملی است، نادیده گرفته می شد و تلاش گسترده ای برای از بین بردن هویت قومی و ارزش های برخی از اقوام انجام شد.

۱۴-جنگ جهانی دوم در چه تاریخی و با حمله کدام کشور آغاز شد ؟

۱۳۱۸ شمسی یا ۱۹۳۹ قمری آغاز و در سال ۱۳۲۴ شمسی یا ۱۹۴۵ قمری به پایان رسید. جنگ جهانی دوم با حمله ناگهانی آلمان به لهستان آغاز شد.

۱۵-کشورهای محور و متفقین را در جنگ جهانی دوم نام ببرید

ایتالیا و ژاپن به آلمان پیوستند و دولت های محور را تشکیل دادند. در جبهه مقابل، انگلستان، فرانسه، شوروی و آمریکا قرار داشتند که متفقین خوانده می شدند.

دولت های محور	آلمان، ایتالیا، ژاپن
متفقین	انگلستان، فرانسه، شوروی (روسیه)، آمریکا

۱۶-سیاست ایران در جنگ جهانی دوم چه بود و متفقین به چه بهانه ای و با

چه هدفی ایران را اشغال کردند؟

در جنگ جهانی دوم، دولت ایران اعلام بی طرفی کرد، اما در شهریور ۱۳۲۰ متفقین به بهانه حضور تعدادی از کارشناسان آلمانی، کشور ما را به اشغال خود درآوردند. هدف اصلی آنها از این اقدام، استفاده از موقعیت و منابع و امکانات ایران به سود خویش بود.

۱۷-تاثیر جنگ جهانی دوم بر ایران را بنویسید

متفقین پس از اشغال ایران، رضاشاه را مجبور کردند که از قدرت کناره گیری کند و سپس او را از ایران تبعید کردند. پس از رضاشاه پسرش محمدرضا، شاه ایران شد. وی نیز همانند پدرش، چون منتخب مردم نبود و دست نشانده بیگانه بود، مطیع برنامه ها و اهداف افرادی بود که بقای خود در حکومت را وابسته به آنها می دانست. در جنگ جهانی دوم، متفقین با شکست دادن آلمان و بمباران اتمی ژاپن (توسط آمریکا)، پیروز شدند. کشور ما تا پایان جنگ جهانی دوم در اشغال بیگانگان بود. جنگ جهانی دوم نیز همچون جنگ جهانی اول، به اقتصاد و جامعه ایران خسارت ها و آسیب های زیادی وارد کرد و موجب عقب ماندگی کشور شد. مردم ایران طی آن سال ها با کمبود و گرانی شدید مواد غذایی، مخصوصاً نان، روبه رو بودند و عده زیادی بر اثر گرسنگی و سوءتغذیه جان سپردند.

۱۸-امتیاز بهره برداری از نفت ایران اولین بار توسط چه کسی و به کدام کشور داده شد؟

امتیاز بهره برداری از منابع نفت ایران در زمان مظفرالدین شاه به انگلیسی ها واگذار شده بود. رضاشاه امتیاز مذکور را لغو کرد اما خیلی زود طی قرارداد دیگری، دوباره منابع نفت ایران را به انگلستان واگذار کرد. در سال های بعد از جنگ جهانی دوم، مردم ایران خواهان لغو آن قرارداد و ملی شدن صنعت نفت بودند.

۱۹-چگونگی ملی شدن نفت ایران را توضیح و رهبران آن چه کسانی بودند؟

آیت الله کاشانی و دکتر محمد مصدق رهبری نهضت ملی شدن صنعت نفت را به عهده گرفتند. مجلس شورای ملی نیز با مشاهده اتحاد و یکدلی مردم، قانون ملی شدن نفت را در اسفند ۱۳۲۹ تصویب کرد. پس از آن، دکتر مصدق نخست وزیر شد تا آن قانون را به اجرا درآورد و دست بیگانگان را از منابع و صنعت نفت کوتاه کند. دولت انگلیس برای جلوگیری از اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت، کارشکنی های مختلفی کرد اما به دلیل وحدت ملت و همدلی رهبران نهضت، ناکام ماند.

۲۰- کودتای ۲۸ مرداد توسط چه کسی و با کمک چه کشورهایی اجرا شد؟

دولت های انگلستان و آمریکا از این شرایط برای سرنگونی دولت دکتر مصدق از طریق کودتا استفاده کردند. طبق برنامه ای که این دو کشور طراحی کردند، در روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ واحدهایی از ارتش به فرماندهی سرلشکر فضل الله زاهدی به خیابان ها ریختند و با اشغال مراکز مهم پایتخت، دولت دکتر مصدق را سرنگون کردند. پس از موفقیت کودتای ۲۸ مرداد، منابع نفت ایران دوباره در اختیار بیگانگان قرار گرفت و نفوذ و سلطه آمریکا بر کشور ما به تدریج افزایش یافت.

۲۱- هدف از تشکیل ساواک چه بود؟

محمدرضاشاه که پس از کودتا سلطنت دوباره خود را مدیون انگلیس و آمریکا میدید، به شاهی مستبدتر و ستمگر تبدیل شد و اصول قانون اساسی را آشکارا نادیده می گرفت. او همچنین با تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک) به کمک آمریکایی ها، به سرکوب شدید مخالفان پرداخت و دوباره فضای ترس و خفقان بر ایران حاکم شد.

جواب دو فعالیت مهم کتاب:

۲- الف) علت کودتای ۱۲۹۹ چه بود؟ جواب: ناکامی انگلستان در اجرای قرارداد ۱۹۱۹

۵- الف) مهم ترین دلیل موفقیت کودتای ۲۸ مرداد چه بود؟ جواب: اختلاف میان آیت الله کاشانی و دکتر مصدق

پایان